

Fotooppgave
5.-7. trinn**Portrettet og kjønnsroller**

Har du tenkt på hvordan du ser ut på bilder? Tenker du over hvordan andre ser ut på bilder? I dag har vi mulighet til å ta bilder hele tiden, med mobilen i lomma. Vi kan ta selfier og vi kan ta bilder av andre, men er dette portretter? Ofte tenker vi kanskje på bilder tatt av en fotograf når vi snakker om portrett. Et portrett er gjerne et bilde av et menneske, noen ganger bare ansiktet, men det kan også være bilder av andre ting som forteller noe om mennesket.

I fotografier kan vi se mennesker som har levd for over hundre år siden. Kanskje synes vi at de ser litt annerledes ut enn oss, de har andre klær og kanskje ser de mer alvorlige og strenge ut? Kanskje er det noe vi kjenner igjen og som ligner oss?

Den gang var det ikke vanlig å ta eller ha så mange bilder av seg selv. Det var viktig å vise seg frem på bilde slik man ønsket at andre skulle se en selv. Og mange år etterpå så er vi kanskje fortsatt opptatt av dette; hva tenker andre når de ser dette bildet av meg? Både den gang og i dag finnes det forventninger og normer for hvordan man skal fremstå.

Oppgave:

Her ser dere to fotografier tatt på begynnelsen av 1900-tallet. Det ene er av fotografen Bjarne Spangberg og viser *Tante Alvilda* og det andre er et selvportrett tatt av Marie Høeg og Bolette Berg, som hadde fotostudio i Horten. Både da og nå var det ulike "regler" for hvordan man skulle oppføre seg og vise seg som mann eller kvinne. Disse forskjellene mellom menn og kvinner kaller vi ofte kjønnsroller. Kjønnsroller kan også handle om klær og frisyre og det kan være med på å bestemme hvordan vi tenker, hva vi føler og hva vi gjør.

Bjarne Spangberg, Tante Alvilda, 1914. Preus museums samling.

Berg og Høeg (1895-1903) portrett av Marie Høeg. Preus museums samling.

- Studer begge bildene, og noter hva du legger merke til? Hvordan er stemningen, lyset og hvilke detaljer legger du merke til? Hva har de på seg? Hva slags følelser tror du personene har?
- Sammenlign de to verkene. Hvilke likheter ser du? Hvilke forskjeller ser du?
- Ta en titt på dette andre bildet som også er tatt av Marie Høeg og Bolette Berg. Hva ser du på bildet, hvilke detaljer legger du merke til? Hva har de på seg? Kunne dette bildet vært tatt i dag?

Berg og Høeg (1895-1903) portrett av Marie Høeg og hennes bror.

- Hvilke "regler" finnes det for hvordan du skal opptre på bilder i dag? Når er det greit å bryte reglene?
- Ta en titt på disse bildene. Det er selvportretter og portretter tatt av kjendiser som mange av oss kjenner og kanskje følger på sosiale medier. Hva er annerledes med disse bildene enn portrettene du har sett tidligere. Noter et par setninger

Viktor Sotberg, fra Instagram

Agnete Brun, Sigrid Solbakk Raabe, 2019. Preus museums samling

Jakob Ingebrigtsen, fra Instagram.

Selda Ekiz, fra Instagram

Vegard Bjørsmo, fra Instagram.

Velg deg ett av bildene fra en av kjendisene. få hjelp av noen til å ta bilde av deg hvor du prøver å etterligne bildet du har valgt. Eller ta en selfie hvor du prøver å etterligne. Hva synes du om dette bildet? Det er et bilde av deg selv, men sier det noe om deg som person og hvem du er? Noter et par setninger.

- Se om det er en annen måte du kunne tatt bildet på og som ville utfordret deg selv for å vise hvem du er? Hvordan ville du tatt bildet om du var en gutt/jente?

Ekstra skriveoppgave: I Preus museums samling har vi mange av disse portrettene, som kalles visittkort, som det du så tidligere av tante Alvilda. Ofte vet vi svært lite om personen på bildet, eller hvem de er overhodet. Nå skal du få lage en liten kort tekst på en halv side om Tante Alvilda. Skriv for eksempel litt om hvem hun er, hvor hun bor, hva hun liker å gjøre og hva hennes yndlingsrett er. Året er rundt 1914, og du kan lese deg litt opp eller finne litt ut om hvordan de levde på den tiden. Men du står fritt til å skrive det du vil om personen på bildet.

Vil du vite mer?

Visitkortfotografi

De aller første bildene tok lang tid å ta og produsere, og på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet så hadde man ikke ennå funnet metoder for å ta så raske bilder slik vi gjør i dag. Og vi trenger å kunne ta bilde ganske så raskt for å kunne få et skarpt bilde av et menneske. Du har sikkert flere ganger rettet deg litt opp i ryggen og stivnet i bevegelsen når andre vil ta et bilde av deg. Det gjør du nok for å vise deg og ditt smil, men du kunne like gjerne holdt med på noe annet og det kunne fortsatt blitt et godt bilde av deg. Men for over 100 år siden, i en tid hvor det ikke fantes smartphone og digitale kameraer, så måtte man rette seg opp i ryggen og "stivne litt" bevegelsen for at det i det hele tatt skulle bli et skarpt og tydelig bilde. Man måtte fryse for kameraet.

På slutten av 1800-tallet hadde man funnet en metode for å kunne ta og kopiere bildet i et tempo som gjorde det billigere og mer tilgjengelig for flere lag av befolkningen. Visittkortportrettet ble populære, det var små kort på ca. 10,5 x 6.5 cm med påklebde fotografier som man kunne ta hos en fotograf. Man fikk et par kopier og kunne dele med familier og venner og samle de i små album. Disse fortsatte å være populære utover på 1900-tallet. Litt som vi i dag deler bilder på Facebook og Instagram. Fordelen med visittkortet var størrelsen og at de kunne kopieres i mange eksemplarer.

Her ser du bildet av et kamera man brukte på den tiden. Franskmannen André Adolphe Eugène Disdéri (1819-1889) hadde funnet opp en patent i 1853 som gjorde det mulig å fotografere flere bilder på samme plate. Denne platen kaller man et negativ. For å lage et bilde slik vi kjenner det, måtte man legge et tynt papir som skiftet gråtoner når det ble utsatt for lys. Ved å kopiere bildet på denne måten så fikk man 4 bilder på en gang.

Belgkamera brukt til visittkortfotografering. Preus museums samling.

Marie Høeg og Bolette Berg

I 1895 etablerte Marie Høeg (1866-1949) og Bolette Berg (1872-1944) fotostudioet Berg & Høeg i Horten. De tok portretter og prospekter av Horten og omegn og levde av salget. Horten var marinebase med hovedverft for Den norske marine og hadde stor gjennomtrekk av mennesker som hadde behov for bilder til fest og erindring. Kanskje er det slik at de to fotografene nettopp gjennom portrettfotograferingen forstod hvor viktig det er å iscenesette seg selv og i hvor stor grad det bidrar til hvordan vi blir oppfattet?

I museets samling er det 440 glassnegativer etter Berg & Høeg. Blant eskene fant man på 1980-tallet noen det sto "privat" på. Det er ikke uvanlig at fotografer også har private fotografier i sitt arkiv. Men dette er ikke vanlige minnebilder. Disse bildene forteller oss at de to fotografene og spesielt Marie Høeg testet ut ulike kjønnsroller.

Vi finner flere slike grensesprengende fotografiske prosjekter i Europa og Amerika rundt 1900. De korresponderer med kvinners kamp for fulle borgerrettigheter og for retten til å definere sin egen identitet. Derfor er disse fotografiene en del av en internasjonal historie som har betydning og gjenkjennelse for alle kvinner – også i dag.